

VERSLAG VOORJAARSCONGRES NVRR 9 JUNI TE BEILEN.

Het thema van dit voorjaarscongres was:

Burgerperspectief binnen rekenkameronderzoek.

Tijdens een regenachtige middag werden rond dit thema in de raadzaal van gemeente Midden Drenthe interessante gezichtspunten uitgewisseld. We hadden twee bijzondere sprekers om de middag in te leiden en de workshops op te luisteren.

Jan Dirk Gardenier, theologisch antropoloog, en directeur bij onderzoeksinstituut CAB in Groningen, gaf zijn verhaal vooral een antropologische invalshoek. Als de burger onderzoeksonderwerp is voor de rekenkamer, hoe kijken we dan naar die burger. Gemeenten kijken vanuit hun eigen realiteit. Er is sprake van rituelen. Bijvoorbeeld: iedereen moet werk hebben; als je geen werk hebt moet je werk krijgen. Je krijgt werk door te solliciteren, dus wij stellen solliciteren verplicht. Uit onderzoek blijkt echter dat voor grote groepen mensen solliciteren niet of nauwelijks bijdraagt aan het vinden van werk. De rekenkamer zou moeten kijken naar het proces van beleidsvorming, voordat het beleid er is. In dit voorbeeld: kijk naar wie er geen werk heeft en wat moet de gemeente dan doen om het juiste beleid te maken.

Jan Dirks verhaal werd met passie gebracht en werd gelardeerd met vele interessante boektitels (zie ook de bijgevoegde presentatie.)

De tweede spreker, Bart Muurling, had een heel andere invalshoek. Bart is de oprichter van de, door hem zo genoemde, burgerrekenkamer in Langdijk. Hij heeft een behoorlijke dosis scepcis ten opzichte van het gemeentebestuur. In Langedijk is geen rekenkamer. Bart heeft in de afgelopen paar jaar veel zaken in de gemeente op de agenda gezet en soms ook aan de kaak gesteld. Hoewel het vrijetijdswerk is, is hij er toch wel 30 uur per week mee bezig. Deze burgerrekenkamer heeft contact gezocht met de raadsleden, maar werd daar niet warm ontvangen. Met evenveel passie als Jan Dirk vertelde Bart over zijn belevenissen in Langedijk en haalde daarbij sappige voorbeelden aan. In de presentatie is wat informatie over de historie te vinden.

Na de pauze volgden levendige discussies in de drie werkgroepen.

Werkgroep 1: Afstemmingsbeleid op wat er leeft in de gemeente?

Voorzitter van deze werkgroep is: Ina Middelkamp, verslaglegging: Nathalie Seidel

Wat merken Rekenkamers tijdens hun onderzoek van betrokkenheid van burgers bij de totstandkoming. Van gemeentelijk beleid? We zien die betrokkenheid zowel bij de totstandkoming van beleid maar tegenwoordig ook vaker bij de uitvoering daar van (coproductie). Hebben we daar

wel oog voor? Is dat onderdeel van het onderzoek? In deze werkgroep is het de bedoeling hierover ervaringen uit te wisselen en te discussiëren over de meerwaarde van dit aspect voor rekenkamers.

Jan Jorritsma, Harry Zomer, Bart Muurling, Wilfried Gerner, Elias de Haan, Ina Middelkamp (vz), Nathalie Seidel (verslag)

In Bedum is een aantal jaar geleden door de gemeente onderzoek gedaan naar toerisme, deel 2 is met burgers samen gedaan door rondetafelgesprekken te houden, door buiten het gemeentehuis mensen (aan-) te spreken. Hierbij waren wel raadsleden bij aanwezig, maar geen collegeleden.

Conclusies: leuk dat dit is gedaan, maar het college moet dit overnemen. Praten met degenen die het moeten uitvoeren. Maar als gemeente niets met de informatie van burgers doet, keert dat zich tegen de gemeente. Burgers vertrouwen in het algemeen wel de gemeente als systeem maar niet de mensen binnen de gemeente die het moeten uitvoeren.

Je moet een vorm vinden om te kunnen omgaan met wat de burgers willen. Mensen leren van elkaar door het onderzoek. Er is wel bijgedragen aan het vertrouwen. Anderzijds: de suggestie oproepen dat je naar de burger luistert, moet je niet te veel naar voren brengen. Algemeen belang gaat voor deelbelang van de burger. We laten niet zien dat een besluit emoties oproept bij burgers. Terwijl het juist heel effectief is dat de burger die emoties ook mag en kan tonen. Daarover zou je het dan moeten hebben.

We zouden ook moeten ophouden met rapporten, beelden werken wel. We willen bereiken dat de gemeente meer luistert naar de burger. Beeldmateriaal zou daarin beter werken.

Er is ook een voorbeeld besproken waarin is gesproken met betrokkenen (40 mensen) verdeeld in de verschillende categorieën, gesprekken van een uur. Als je het vanuit die burger bekijkt zie je dat die belevingswereld en realiteit heel anders is dan wanneer je kijkt vanuit het systeem, zoals wij bij rekenkameronderzoeken altijd doen.

Doorwerking van de rapporten, hoe onderzoek je dat dan? Op de klassieke manier, de beleidsambtenaren hebben er het meeste aan gehad, wij voeren het uit op de manier zoals het is aangegeven in het rapport.

We controleren alles en dat toont ook het beeld dat wij hebben over de burgers. Burgers willen geen regels, tenzij het voor zichzelf is, dan willen ze graag dat de gemeente regie houdt.

De rekenkamer moet uiterst zorgvuldig werken en een stukje nazorg plegen. Een rapport waar niets meer mee gebeurt, zorgt ervoor dat burger twee keer teleurgesteld is: over het onderwerp en over het vervolg van het rapport.

Werkgroep 2: Burgers betrekken bij onderwerpkeuze en de opzet van rekenkameronderzoek

Voorzitter en verslaglegging: Wilte Everts, verslag Peter Kommerij

In werkgroep twee is gesproken over het betrekken van burgers bij de onderwerpkeuze en de opzet

van het onderzoek. Diverse rekenkamers bieden via de website de gelegenheid aan inwoners om onderwerpen aan te dragen. Bij de Rekenkamer van Zeist is het zo dat er bij elk onderzoek een inwoner bij de commissie aansluit om het onderzoek te laten uitvoeren. Enkele voorbeelden uit de eigen regio komen aan de orde. De rekenkamer van Bedum heeft een bijeenkomst voor de inwoners georganiseerd, genaamd 'De rekenkamer op rapport'. Daar kwamen 20 mensen op af die meepraatten over onderwerpen en de wijze waarop de rekenkamer functioneert. Verder experimenteert de rekenkamer Bedum met vlogjes om inwoners meer bij hun werk te betrekken en wil men daarvoor ook een Facebookpagina inzetten. Daarbij wordt opgemerkt dat het begin daarvan een is, maar dat je wel vrij regelmatig berichten moet plaatsen om de aandacht vast te houden. In Littenseradiel zijn via de lokale krant en andere media een aantal door de rekenkamer geselecteerde onderzoeksonderwerpen aan de inwoners voorgelegd. Zij konden daarop reageren en dat heeft tot een vrij duidelijke keuze geleid, nl. onderzoek naar opvang en begeleiding van asielzoekers. Opgemerkt wordt dat het goed is om zelf als rekenkamer onderwerpen aan te dragen. Zelfs voor raadsleden is het al lastig, zo leert de ervaring, om onderwerpen aan te dragen, laat staan voor burgers. Het is dus goed om ze een beetje te helpen, uit enkele onderwerpen te laten kiezen en deze toe te lichten. In Weststellingwerf zijn twee voorbeelden aangedragen door inwoners, maar deze bleken niet geschikt voor onderzoek, zaten meer in de sfeer van een meningsverschil met de gemeente. Ook andere rekenkamers herkennen dat.

In Assen doet de rekenkamer regelmatig oproepen voor onderzoekssuggesties. Daar merken ze dat de burger wel eerst een drempel over moet. Met hulp van regionale en lokale kranten en andere lokale media komen er dan tientallen reacties binnen. En keuze is geweest de opvangen integratie van nieuwkomers.

Een andere suggestie is om een klankbordgroep of burgerpanel op te zetten. Die groep kun je betrekken bij zowel agendering als uitvoering van het onderzoek als onderzoeksobject en ook vanuit de deskundigheid en ervaringen die zij als burgers hebben.

De ervaring van de provinciale rekenkamer is dat deze nog verder af staat van de burgers dan de lokale rekenkamers, zoals wel gezegd wordt: 'de provincie heeft geen burgers, gemeenten hebben burgers'. Zij hebben dan ook vrijwel geen ervaring met onderwerpen die door burgers worden aangedragen.

Het achteraf toetsen van beleid is iets dat heel ver van burgers af staat. Wat hen wel interesseert is: wat gebeurt er met mijn belastinggeld en bijvoorbeeld het openbaar vervoer.

Een interessante vraag die nog werd opgeworpen: moeten wij eigenlijk wel voor de burger werken? Wij werken toch voor de raad?

Wergroep 3: Duiden van bewonersconsultaties

Voorzitter Michiel Herweijer, verslag Jeen Everaarts

In rekenkameronderzoek kunnen opvattingen van burgers op verschillende manieren gepeild worden. Een veelgebruikte onderzoeksmethode is om via enquêtes de tevredenheid van burgers

over gemeentelijke dienstverlening te meten. Een minder gebruikelijke methode is om door middel van diepte-interviews de ervaringen van burgers te achterhalen. Dit type kwalitatief onderzoek wordt met regelmaat toegepast in het sociaal domein: bijvoorbeeld bij onderzoek naar de schuldhulpverlening of bijstand. In Apeldoorn doet de rekenkamer onderzoek naar de ervaring van burgers met de participatiewet. Het verhaal van betrokkenen zelf staat centraal. De taal van de respondenten wordt verwerkt tot categorieën zonder dat van tevoren een categorisatie heeft plaatsgevonden. Als meerwaarde van deze vorm van kwalitatief onderzoek wordt genoemd dat het systeem waarin mensen zich bevinden, of aan worden onderworpen, zichtbaar wordt gemaakt. Dan kan blijken dat de 'systeemwereld' de leefwereld van mensen gaat bepalen. Er wordt naar voren gebracht dat dit type onderzoek nogal arbeidsintensief en daardoor duur is. Daarnaast roept een kwalitatieve benadering van een kleine groep vragen op over de mate van representativiteit, ook omdat mensen met klachten alle ruimte krijgen om hun verhaal te doen. Daar werd tegenin gebracht dat deze methode inzichtelijk maakt wat er concreet gebeurt in het handelen van ambtenaren. Een onderzoeksbureau moet de verhalen wel eerst zorgvuldig uitwerken en vervolgens op een abstracter en algemener niveau tot een duiding komen voordat er bruikbare conclusies en aanbevelingen getrokken kunnen worden. Volgens de kwalitatieve onderzoekers lukt dat prima. Andere gespreksdeelnemers uitten enige twijfel.

Representativiteit komt ook aan de orde bij de vraag of de juiste doelgroep bij een onderzoek in beeld is gebracht. Het is soms lastig te bepalen of de hele groep of populatie wel wordt bereikt, bijvoorbeeld omdat mensen niet geregistreerd zijn of zorg mijden. Voorbeeld van een andere bewonersconsultatie die werd genoemd was een onderzoek naar alcohol- en drugsgebruik onder jongeren in Tytsjerksteradiel en Achtkarspelen. De selectie van respondenten kwam tot stand via het jeugd- of jongerenwerk en jongeren op straat werden gevraagd. In Súdwest-Fryslân is onderzoek gedaan naar kernenbeleid vanwege de doorgevoerde gemeentelijke herindeling. Daarvoor zijn in de dorpen vertegenwoordigers van de organisaties van dorpsbelang bevroegd. De vraag was of deze geïnterviewden een representatieve afspiegeling van de bevolking vormen en of er niet een 'silent majority' van burgers is die niet gehoord wordt, als de onderzoeker alleen spreekt met deze actieve 'dorpsbestuurders'.

Een conclusie in werkgroep 3 was dat het een meerwaarde heeft om in een eerder stadium van beleidsvoorbereiding een analyse te maken van de betrokken personen die door het beleid worden geraakt. Dan is onderzoek minder retrospectief van aard en dit maakt het mogelijk beleid beter af te stemmen op de doelgroep en belanghebbende derden. Een vraag die overbleef was of het bij de taakopvatting van de rekenkamer past om aan het systeem een spiegel voor te houden door kwalitatief onderzoek. Bij de participatiewet en de jeugdwet gaat het immers om rijksbeleid. De kans bestaat dat de raad er niets mee doet. Daar staat tegenover dat kan worden geredeneerd dat de rekenkamer ook voor de inwoners van de gemeente werkt. De burgers kunnen zelf hun conclusies trekken uit het onderzoeksrapport en de reactie hierop van hun volksvertegenwoordigers.

Tot slot kwam ook het idee naar voren om voorafgaand aan een onderzoek input van organisaties of bedrijven en betrokken burgers in te winnen. Dat kan ook helpen om als rekenkamer beter afgewogen keuzes te maken bij het opzetten van een onderzoek waarbij bewoners worden bevroegd.